

MARK VERIN

ROZPAD

ROZPAD

MARK VERIN

ROZPAD

TATRAN

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2017 ako 5186. publikácia
a 134. zväzok edície Slovenská tvorba.

Prvé vydanie

Prebal a väzbu navrhol Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Eva Melichárková

Jazyková redaktorka Anna Tomašková

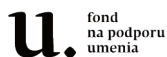
Technická redaktorka Eva Zdražilová

Sadzba RS servis, Bratislava

Vytlačil Těšinská tiskárna, a. s., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

All rights reserved.

Copyright © Mark Verin 2018

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2018

ISBN 978-80-222-0976-2

Všetkým občanom Československa
(28. 10. 1918 – 31. 12. 1992)

Román je voľným pokračovaním Prehry (Tatran, 2017).

Aj tento príbeh sa zakladá na skutočných udalostiach.

Postavy, ktoré v ňom vystupujú, sú vymyslené.

Akákoľvek podobnosť so skutočnými osobami je čisto náhodná.

Motto:

*Slúbili sme si lásku,
slúbili vravieť pravdu len,
slúbili sme si vydržať,
slúbili sme si nový deň.*

26. 11. 1989, IVAN HOFFMAN

*Ale vy mě pochopíte
vy totiž všechno víte
vy se poradíte vy to vyřešíte
vy mě zachráníte
pane prezidente
já chci jen kousek štěstí
pro co jiného jsme přeci zvonili
klíčkema na náměstí
pane prezidente*

JAROMÍR NOHAVICA, Pane prezidente, z albumu Pražská pálená, 2006

Prológ

Akademik sa zobudil neskoro ráno so zlou predtuchou. Vlastne ani nie takou zlou ako skôr nepochopiteľnou. Od istého času myslel len v prítomnom čase. Minulosť ho netrápila a budúcnosť bola rozmazaná ako pohľad z okna jeho manzardky posiateho čiernymi mušacincami. Bolestne ťažko zišiel z rozheganej postele. Keď sa narovnal, praskalo mu v každom kĺbe, akoby vstal z rakvy. Na poschodí mal len malé umývadlo so studenou vodou. V čase núdze mu slúžilo aj ako záchod. Ale to iba keď ho zima zamkla v izbe, kde bol len malý radiátor. Večer už nemal kto priložiť do pece. Opláchol si tvár studenou vodou a na zlomok sekundy sa prebudil zo zakliatia. Pozrel sa do zrkadla nad umývadlom. Tvár, čo uvidel, v prvej chvíli rozhodne nespoznal. Na zlomok večnosti ho prepadol strach. Kto sa to na neho pozerá z druhej strany?

Keď zišiel dolu, v kuchyni pri starom sporáku našiel sedieť mamu zohnutú nad smaltovanou miskou. Lúskala suché struky. Strakaté fazuľky hlasno padali na plechové dno a každé zrnko mu dávalo najavo, že tu nie je vítaný. Akoby sa mu vysmievali:

„Vraj akademik, daj sa mi svete! Len sa naňho pozrite! Troska je to!“

Akoby počul hlasy žien postávajúcich pred potravinami oproti krčme, kam smeroval každý boží deň hneď po raňajkách.

Keď stará žena začula za chrbtom jeho hlas, narovнала sa. Otočila k nemu tvár zatienenú hrubou sivou šatkou zaviazanou pod

špicatou briadkou na hrubý uzol, ktorý jej udržiaval hlavu vzpriamenú, aj keď už mala na pleciach ôsmy krížik.

„Dobre si sa vyspal, synak?“ zašumelo spomedzi vyschnutých pier. Hlásky sa v ústach už nemali o čo oprieť, ale on jej aj tak porozumel.

„Hádam to v hrobe nebude také ako v mojej posteli.“

Zohla sa nad miskou a pokračovala v práci. Možno ani nezačul jej tichú výčitku:

„Nemal by si tak, synak!“

Podišiel ku kredencu, akoby hľadal niečo, čo tam nie je. Matka poskrývala všetky fľaše s alkoholom, dokonca i dopoly minútý rum, ktorý používala na pečenie. Vrátil sa k stolu a sadol si na rozheganú stoličku. Sklonil sa nad veľkú šálku, z ktorej sa parilo horúce mlieko s nadrobenými kúskami lupáčika. Takmer si popálil nos. „Nič sa nevyrovná vôni čerstvého mlieka,“ pomyslel si slastne a netrpezlivo siahol po lyžici s vygravírovanými ornamentmi. Priniesol ju otec, keď bol navštíviť partizánskeho veliteľa v Tule. Nadšene mu rozprával, ako tam na ruskej rovine orú pôdu a v lete žnú pšenicu, ktorá vonia ako biely chlieb.

„Otecko, aj ste sa opýtali na ich hektárové výnosy?“

Nechápavo sa pozrel na syna, ale ten sa nedal predbehnúť a dodal: „Keby dosiahli tretinu z toho, čo máte vy tu na severe, dostali by za to metál.“

Matka s tichým stonom vstala a položila misku na okraj stola. Vrátila sa k peci, aby vysypala suché lusky do úzkych dvierok. Vzápätí z nich vyšľahol plameň. Zobrala si úzku lopatku a prácne ich popchala ohňu do pažeráka.

„Čo bude dnes na obed?“ opýtal sa spoza stola.

„Fazuľa s kapustou. Len neviem, či je kapusta ešte dobrá. Pôjdeš sa pozrieť?“

Bez slova vstal a vybral sa do komory.

„A pozri, či sú na povale ešte rebrá,“ volala za ním.

Z dubového suda páchlo kyslotou. Nahol sa až dolu, aby dočiahol rukou na dno. Nabral za hrst' bledoružovej kapusty a celý obsah si natlačil do úst. Chrumkala, akoby ju naložili len pred pár týždňami. I keď už štípala, stále bola chutná. Na polici našiel kameninovú misku. Zaplnil ju po okraj a zvyšok, ktorý mu ostal v dlaniach, skončil v ústach. Utriel si mokré ruky o flanelovú košeľu a načiahol sa po nôž, zapichnutý do drevenej hrady. Po rebríku sa vyškríbal na povalu. Spoza zlomenej škridly presvitalo denné svetlo. Keď sa predieral do opačného kúta, kde viseli údeniny, zakopol o veľký lavór, do ktorého stekala dažďová voda. Nahlas zakliat a chvíľu čakal, či sa zospodu nezvú hlasy.

Údené rebrá už boli takmer čierne a suché ako chlebová kôrka, ale keď odkrojil riadny kus, uvidel, že pri kosti je mäso ešte ružové. Šikovne oddelil z konca plátok a vložil si ho do úst. Slaná údená chuť mu po kyslej kapuste dobre padla. Nôž nechal zapichnutý v tráme na povale. Tak sa mu to zdalo lepšie.

Sám už nevie, prečo si každý deň dal na hlavu starú baranicu, ktorú nosieval jeho otec. Možno i preto, aby sa všetkým zdal čudný. Keby to robil ktokoľvek iný v dedine, bolo by to celkom normálne. Napríklad jeho otec. Ten skrýval pod baranicou „žabie chlpy“, ako vravievala mať. On však mal riadne hustú hrivu, hoci celkom šedivú. Nikomu nebolo jasné, prečo sa suchce po chodníku ako starý dedo.

„Už len palica mu chýba,“ smiali sa ženičky. „Veď to bol junák na pohľadanie. Nejedna dievčina by preňho ploty preskakovala.“

Ale odkedy sa vrátil z hlavného mesta, je z neho len troska. Predtým raz do roka chodieval s celou rodinou k rodičom na prázdniny. Pomáhal kosiť i ostrmovať, zväžať drevo i štiepať. K inej práci ho otec nepustil. Ani na poli, ani v hospodárstve.

„Každý nech robí to, čo vie najlepšie,“ odbil pomocníka. „Ja sa ti do tvojich kníh nemiešam. I keď ktovie, či by som si aj s tým neporadil.“

Pred evanjelickým kostolom zbadal farára. Bol v civilnom a v rukách držal veľkú koženú aktovku. Lúčil sa so ženou a ešte jej niečo vykladal. Keď sa im pohľady stretli, vedel, že ho už nemôže obísť. Vykročil k nemu s vystretou rukou:

„Češť práci, pán farár!“

Muž bol od neho len o niečo starší, ale nedal si ujsť príležitosť a posmešok mu vrátil:

„Až naveky, súdruh akademik! Kamže, kam hneď zrána?“

„Tam, kde skončia všetci. Aj ovečky z tvojho košiara, aj tie odnaproti,“ ukázal prstom na nízku vežu katolíckeho kostola.

„Aj ateisti?“

„My sme len do počtu. Ovečky sa vracajú do vašich košiarov,“ odvetil s úškrnkom farárovi.

Ten sa len sa trpkou usmial. Nechcel pokračovať v rozhovore, ale jeho spolubesedník sa už riadne rozbehol.

„A ty kamže, kam v takúto dobu? Vyzeráš, akoby si šiel na schôdzu toho, ako to volajú, fóra...“

Muž sa zahľadel do hlbokých belasých očí človeka, ktorého v detstve považoval za dobrého kamaráta. Vždy sa ho zastal, nastavil za neho chrbát. Keď sa v zbore dozvedel, že sa vrátil domov, k mame, sám a akýsi divný, nechcel veriť babským povedačkám. Teraz si bol istý, že tento kráľ Lear to nemá v hlave pomútené. Ale veľmi sa snaží, aby to tak vyzeralo.

„Keď ti poviem, kam ma zavolali, budeš sa mi smiať,“ odpovedal priateľsky. „A keď ti to nepoviem, aj tak ti budem na posmech. Takže nemám na výber. Idem na biskupský úrad. Nevieť ani načo, ani s čím sa vrátim. Ako rýchlo sa svet zbláznil! Vraj aj my musíme ísť s dobou. Aby nás nezmietli nové časy.“

Uprel na neho zrak. Mal sto chutí povedať mu, nech sa spoľahne, že lepšie to už nebude. Ale rýchlo ho to prešlo. Radšej si zahryzol do jazyka a len zavrtel nechápavo hlavou.

„Ešte stále sa u vás nájde dobré omšové?“

Farár sa na neho prekvapene pozrel. Usmial sa a prikývol.

„Iste. Ale podávame ho len pri spovedi.“

„To je škoda. Je to pre mňa dlhý prípitok a príliš málo vína. Ale ktovie, možno k tebe raz zablúdím.“

„Nebudem sám, kto sa tomu poteší...“

„Tak to už bolo priveľa,“ uvažoval po ceste od kostola do krčmy. „Takmer by som sa prezradil.“ Obzrel sa k dlhej ulici, čo viedla na stanicu. Pohľadom sledoval kamaráta. V duchu mu bolo ľúto, že za ním nikdy nezašiel. Ani na Vianoce, keď ho mama volala na bohoslužbu.

„Dnes sa určite niečo stane,“ zašomral si popod nos a pridala do kroku.

V krčme sedával vždy vzadu na konci dlhého stola, rovno pod oknom. Nezvykol si na cigaretový dym a keď ho niekto otravoval, stačilo len dokorán otvoriť okno a prievanom odohnať votrelca. Videl odtiaľ všetko dôležité: výčapný pult, za ktorým stál krčmár. Taký odroň, skaderuka-skadenoha. Pod dohľadom mal aj dvere, so škripotom sa otvárali dovnútra a obe krídla vždy tresli o seba, i keď ich zatváral „Samo“. Stávalo sa, že mu miesto obsadil cudzí. Ani sa veľmi nepajedil. Sadol si naproti a už pri prvom pive začal vydávať rôzne zvuky, ktoré by neboli príjemné nikomu. Po chvíli mal svoje miesto opäť voľné. Otvoril okno, aby vyhnal vlastný smrad, a pohodlne sa usadil.

Na túto fintu bol obzvlášť hrdý. Prvý raz ju použil v decembri, keď sa rozhodol, že odíde z hlavného mesta. Raz a navždy. Dnes sám nevedel prečo. Možno preto, že nemal rád mesto „červených aristokratov“, či preto, že konár, na ktorom sedel, praskal čoraz hlasnejšie. Najprv ho opustila žena. Nemohla už zniesť „jeho egoizmus a zásadovosť“. Dva roky žil sám vo veľkom štvorizbovom byte s výhľadom na Slavín. Deti vídal zriedka, ale vždy mu pripomenuli, aká je to škoda, že tam všetko chradne. Už si nepamätá, kto navrhol, aby ho vymenili za dva. Garsónka s výhľadom

na tržnicu za veľkou križovatkou sa mu nakoniec zdala celkom útulná. Do veľkej izby sa mu zmestili všetky knihy a rukopisy. Malú kuchynku delila tenká stena so skleným výklenkom. Za ňou bola kúpeľňa s veľkou vaňou, umývadlom a staršou práčkou. Prvý týždeň v novom bydlisku si užíval pokoj, až kým nezistil, že otvárať okná v kuchyni je nebezpečné. Najprv ho prekvapila sladká vôňa čokolády. No samozrejme! Figaro je vzdušnou čiarou len na skok. To sa ešte dalo vydržať. Ale keď zavialo od Dimitrovky, takmer sa udusil.

Neprekvapilo ho, že deti prestali chodiť na návštevu. Ani to, že ich pôvodný byt dostala jeho bývalá, presnejšie jej nový partner. Len nad tým hodil rukou. Ktovie, ako dlho by tam zarastal machom a donekonečna vysedával nad rukopismi, ktoré aj tak nikoho nezaujímali. Nebyť príhody, ktorá urýchlila jeho rozhodnutie...

Do garsónky sa vchádzalo z pavlače. Či chcel, či nechcel, vždy musel prejsť susedom popod okno. V zime bývalo zavreté, ale od jari ho nechávali dokorán. Najprv to bolo len jednoduché „dobrý deň“. Potom už ani to nie. V byte bývala mladučká Rómka s človekom, ktorého vek nevedel odhadnúť. Bol celý opuchnutý, oči mu išli vyskočiť z jamiek. Veľmi rád jedol a popíjal a vždy sa so ženou rozprával tak nahlas, akoby sa hádali. Asi nebol Róm, lebo viackrát počul, ako na ňu zrukol „ty Cigánka“. Dlhو sa tváril, že nič nepočuje a nevidí. Jedného dňa sa vrátil domov skôr. Zastavil sa v tržnici a s nákupom sa pomaly zakrádal domov po schodoch až na piate poschodie. Dvere na pavlač boli otvorené, takže ani nebuchli. Keď prechádzal popred roztvorené okno, mimovoľne nazrel dovnútra. Suseda stála pre zrkadlom nahá a česala si dlhé vlasy čierne ako žúzoľ. V odraze videl jej malé pevné prsia, útle plecيا a malý pupok na ebenovom tele. Nebol si istý, či ho vidí, ale nemohol od nej odtrhnúť pohľad. Podvedome sa zdvihol na špičky, či uvidí aj niečo nižšie pupka, ale vtom mu z náručia vypadlo vrecko s jablkami. Žena sa zľakla a otočila sa k oknu, ale už ho nevidela. Na kolenách zbieral rozsypané jablká. Najprv počul jej hlasný

smiech, potom zavrela okno a zatiahla záclonu. Pripadal si ako škôlák, ktorého nachytali v dievčenskej šatni.

Prešiel týždeň. Zdalo sa mu, že obaja už na to zabudli. Ale u susedov sa odrazu začalo peklo. Možno mu v zlosti čosi povedala, alebo sa manželovi chcela len pomstiť, no zakrátko sa mu začali objavovať v zámke zápalky a ktosi mu výkalmi zašpinil kľučku. V sobotu večer, keď sa vracal z divadla, našiel suseda fajčiť na pavlači. Iste naňho čakal, okolo neho sa už povalovalo zopár zašliapnutých ohorkov.

„Mladej sa ti zachcelo, ty starý somár,“ vyskočil na neho. Vzpriamená, stále ešte junácka postava suseda zastavila. Rýchlo si uvedomil, čo by sa mu mohlo stať, keby sa pokúsil zdvihnúť na neho ruku. Zlostne si odplul a dodal:

„Keby ti to nestačilo, zoznámim ťa s Jolankinými súrodencami. Už si niekedy počul, čo je to soskeres britva?“

Trvalo mu dva mesiace, kým našiel do bytu nájomcu. Sekretárku z ich ústavu prespal šofér. Bola v treťom mesiaci, keď sa dozvedela, že Milanko má ženu a dve deti a akosi sa mu nechce sťahovať k inej.

„Ak nemáte kam ísť, moja garsónka bude o pár týždňov voľná,“ povedal jej nezúčastneným hlasom, akoby komentoval sychravé počasie za oknami.

„Naozaj?“ zvýskla.

„Hej. Len čo si vybavím ukončenie pracovnej zmluvy.“

„Rada vám s tým pomôžem,“ vyhrkla spontánne. Keď si uvedomila, čo vlastne povedala, prestrašene si zakryla ústa obomi dlanami: „Tak som to nemyslela...“

„Nevadí. Je tu viac ľudí, ktorí mi s tým radi pomôžu,“ povedal sarkasticky.

Padla mu do náručia a s uszlenuou tvárou sa ho opýtala: „Čo ma to bude stáť?“

Ženy sú smiešne, pomyslel si. Každý prejav dobrej vôle obrátiť

na obchod. Nechcela veriť, že mu postačí, keď bude platiť inkaso a nechá jeho knihy a rukopisy na pokoji.

„Neviete si predstaviť, aká som vám vďačná. Budem sa vám o knihy starať lepšie ako v našej knižnici. A keď už bude maličké na svete, rada vás uvidím. Kedykoľvek môžete u mňa prespať,“ dodala koketným hlasom.

Cestu domov ešte neplánoval. Nechcelo sa mu odísť. Ešte nemal nič pobalené, keď sa sekretárka raz večer objavila vo dverách v sprievode staršieho muža.

„Nebudete sa hnevať, ak si tu odložíme veci? Musela som sa vysťahovať z internátu.“

Muž pozeral mlčky cez jej plecia. Až keď začul, že sa vlastne môžu ihneď nasťahovať, obaja sa vrhli na neho, akoby im oznámil, že vyhrali v lotérii.

V električke, ktorá ho večer viezla na stanicu, zazrel mladého človeka, ktorý sa rovno od dverí vrhol k cestujúcim a čosi im ponúkal. Rad za radom.

„Asi revízor,“ pomyslel si a hľadal lístok po vreckách. Nie a nie ho nájsť. Zapotil sa, kým ho našiel. Keď mladík prišiel až k nemu, otrčil mu lístok. Ten sa len usmial, otvoril pred ním igelitovú tašku plnú odznakov v tvare veľkého „V“ a povedal:

„Symbol našej revolúcie. Malý odznak za dve, veľký za päť!“

Chvíľu na neho hľadel a potom mu celkom pokojným hlasom povedal:

„Ako bývalý vedecký pracovník ústavu ateizmu vám chcem pripomenúť, čo sa píše v evanjeliách. Aj vás, kupcov a modloslužobníkov, Pán vyhnať z chrámu. Keď to teraz urobím ja, snád mi to bude odpustené a započítané. Ale vás to bude bolieť...“

Mladík si z toho veľa nerobil. Mávol nad ním rukou a pokračoval. Keď električka dorazila na konečnú, pozrel sa na ľudí vo voze. Nevidel na nich ani jeden odznak.

Na stanici bolo rušno, ale akosi ináč ako obvykle. Nikde nevi-

del žandárov ani železničnú ochranu. Obloha nad mestom jasne žiarila. Naposledy to videl nad Tehelným poľom, keď tam bol koncert slávnej popovej hviezdy. Aj teraz sa nocou šíрили zvuky zosilnenej aparátúrou. Revolúcia sa vznášala nad mestom ako studená hmla.

Našťastie sa mu ušlo miesto pri okne. Dúfal, že si v nočnom vlaku pospí. Len čo sa usadil, skryl sa pred neónovým svetlom pod vetrovku. Už takmer spal, keď sa do kupé vovalili dvaja statní junáci s plecniakmi, čo vyzerali ako padáky. Dlhو trvalo, kým si sadli. Ich hlučné správanie nekomentoval. Veril, že sa napokon prispôbia nočnej dobe a prítomnosti iných cestujúcich. Ale márne. Až do Trnavy to vcelku znášal. Bol však unavený a strácal nádej, že sa mu ešte podarí zaspať. Okolo Piešťan sa debata dvoch junákov zvrtila na akúsi fakultu a akéhosi dekana, ktorého mali v zuboch. Podľa prízvuku nebolo ťažké uhádnuť, odkiaľ pochádzajú.

„Ťa ja ci hutorim, teraz im ukážeme, starým štruktúram.“

„Ci pana, si videl, ako z nimi zatočili blaváci. Teraz budú hlavy lietať aj u nás.“

„Ťa ne! Teraz už nič nepomôže ani nášmu Gomorákovi.“

„Šviňa, už dva rázy ma vyhodzil. Vraj treba še učic, a ne po karčmach i za dzifkami behac.“

„Vypokneme hlopa, až sa mu budze pri rici prášic.“

Obaja sa dali do smiechu. Jeden z nich vstal a snažil sa čosi vybrať z batohu.

„Co si zochabil?“

„Dal bym sebe pifko, jedno-dve. A ty, Janči?“

„Naj čerči!“

V tej chvíli spadol plecniak na zem a udrél staršiu ženu, ktorá sedela oproti. Namiesto toho, aby sa ospravedlnili, začali sa nepričítne smiať. To už nemohol nechať len tak. Vyskočil zo sedadla a postavil sa rovno pred nich.

„Dáma čaká na vaše ospravedlnenie,“ zručol na nich.

Šuhaj pri dverách sa prestal smiať a ťahal priateľa dozadu.